

УДК 373.2. –37.014.3

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/58-2-53>**Наталія ЦУКАНОВА,**

orcid.org/0000-0002-6480-8717

кандидат педагогічних наук, доцент,

старший викладач кафедри дошкільної та початкової освіти

Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка

(Кропивницький, Україна) tsukanova_nata@ukr.net**АЛЬТЕРНАТИВНІ ЗАКЛАДИ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ**

У статті розглянуто альтернативні заклади дошкільної освіти, подано характеристику альтернативних закладів дошкільної освіти, визначено, що доступність дошкільної освіти у різних формах її організації є дуже важливим фактором для дітей дошкільного віку, через те що безпосередньо відбувається створення сприятливих умов для формування необхідних основних якостей дошкільника, вмінь та навичок, загальних компетентностей, що формує основу для подальшого успіху дитини дошкільного віку, її всебічно гармонійному розвитку та поступовому переходу до отримання наступного рівня освіти. Узагальнено, що найголовнішою метою сьогодення – забезпечення всіх необхідних умов, які спрямовані на отримання доступу всіх бажаних до альтернативної дошкільної освіти.

Визначено, що альтернативна освіта – узагальнюючий термін, який охоплює багато різних педагогічних підходів та є основою педагогіки, що використовується в культурі, тобто подібні альтернативи зустрічаються в рамках держави, враховуючи привілейовані чинники та у незалежних закладах дошкільної освіти, а також в домашніх умовах.

Зосереджено увагу, що дитина дошкільного віку, яка навчається за альтернативною схемою не навчається за загальнодержавною системою класичних закладів дошкільної освіти, а отримує знання у той спосіб, який обирають батьки, а саме це може бути домашнє навчання, відвідування альтернативних закладів дошкільної освіти чи поєднувати з дистанційною освітою та відвідуванням дитячих розвивальних центрів. Дитина дошкільного віку висловлює бажання та обирає сферу, яка її цікавить, а батьки допомагають розвиватися в обраному напрямку. Альтернативні заклади дошкільної освіти використовують методики, які чітко орієнтовані на дитину дошкільного віку та її індивідуальність. Дані заклади є більш сучаснішими від державних закладів дошкільної освіти, заняття в них будуються з урахуванням природньої цікавості дошкільнят та подача матеріалу відбувається в ігровій формі.

Ключові слова: альтернативні заклади дошкільної освіти, хоумскулінг, дистанційна освіта, центри розвитку дитини.

Nataliia TSUKANOVA,

orcid.org/0000-0002-6480-8717

Candidate of Pedagogical Science (Ph. D.),

Associate Professor at the Department of Preschool and Primary Education

Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University

(Kropyvnytskyi, Ukraine) tsukanova_nata@ukr.net**ALTERNATIVE ESTABLISHMENTS OF PRESCHOOL EDUCATION**

The article describes to the alternative establishments of preschool education, description of alternative establishments of preschool education is given, certainly, that availability of preschool education in the different forms of her organization is a very important factor for the children of preschool age, through that that directly takes place creation of favorable terms for forming of necessary basic qualities of preschool child, abilities and skills, general competences, that forms basis for further success of child of preschool age, her all-round to harmonious development and gradual passing to the receipt of next level of education. Generalized, that by the most important aim of present time are providing of all necessary terms, that is sent to the receipt of access of all persons interested to alternative preschool education.

Certainly, that alternative education is a summarizing term, that embraces many different pedagogical approaches and is basis of pedagogics that is used in a culture, id est similar alternatives meet within the framework of the state, taking into account the privileged factors and in independent establishments of preschool education, and also in home terms.

Attention is concentrated, that child of preschool age, that studies on an alternative chart does not study after the national system of classic establishments of preschool education, but gets knowledge in a that method that is elected by parents, namely it can be home studies, visit of alternative establishments of preschool education or to combine with the controlled from distance education and visit of child's developing centers. The child of preschool age expresses a desire and elects a sphere that interests her, and parents help to develop in select direction. Alternative establishments of preschool education use methodologies that is clearly oriented to the child of preschool age and his individuality. Such establishments are more modern from state establishments of preschool education, employment in them built taking into account natural curiosity of preschool children and the serve of material takes place in a playing form.

Key words: alternative establishments of preschool education, home schooling, controlled from distance education, centers of development of child.

Постановка проблеми. Отримання дошкільної освіти у різних формах її організації є дуже важливим фактором для дітей дошкільного віку, через те що безпосередньо відбувається створення сприятливих умов для формування необхідних основних якостей дошкільника, вмінь та навичок, загальних компетентностей, що формує основу для подальшого успіху дитини дошкільного віку, її всебічно гармонійному розвитку та поступовому переходу до отримання наступного рівня освіти. Зазначимо, що найголовнішою метою сьогодні – забезпечення всіх необхідних умов, які спрямовані на отримання доступу всіх охочих до альтернативної дошкільної освіти.

Аналіз досліджень. Базовий компонент дошкільної освіти, Закон України «Про Дошкільну освіту», Державна національна програма «Освіта. Україна XXI століття», Концепція дошкільного виховання в Україні, лист МОНУ від 27.07.2022 № 1/8504-22 «Методичні рекомендації про окремі питання діяльності закладів дошкільної освіти у 2022/2023 навчальному році» щодо реалізації освітнього процесу в ЗДО з використанням дистанційної форми здобуття освіти зазначено, що в умовах сьогодні організація освітнього процесу повинна відбуватися з урахуванням безпечної ситуації за допомогою очної, дистанційної або змішаної форми роботи закладів дошкільної освіти та відвідування альтернативних закладів дошкільної освіти.

Мета статті – охарактеризувати альтернативні заклади дошкільної освіти.

Виклад основного матеріалу. Альтернативна освіта – узагальнюючий термін, який охоплює багато різних педагогічних підходів та є основою педагогіки, що використовується в культурі. Подібні альтернативи можна зустріти в рамках держави, враховуючи привілейовані чинники та у незалежних закладах дошкільної освіти, а також в домашніх умовах (Поніманська, 2018: 278).

Дитина дошкільного віку, яка навчається за альтернативною схемою не навчається за загальнодержавною системою класичних закладів дошкільної освіти, а отримує знання у той спосіб, який обирають батьки. Зазначимо, що це може бути домашнє навчання, відвідування альтернативних закладів дошкільної освіти чи поєднувати з дистанційною освітою та відвідуванням дитячих розвивальних центрів. Дитина дошкільного віку висловлює бажання та обирає сферу, яка її цікавить, а батьки допомагають розвиватися в обраному напрямку.

Відсутнє точне визначення терміну альтернативна освіта, тому це можуть бути методики, типи

навчання та виховання. Умовно види альтернативної освіти можна розподілити на три види.

Хоумскулінг, в перекладі з англійської мови «home school» – навчання вдома. Батьки та діти дошкільного віку, які обирають даний вид навчання, виховання, повністю відповідають за дитячу освіту та розвиваються самостійно. Дошкільнята більшу частину часу навчаються, розвиваються, виховуються вдома, а програму розвитку дитини дошкільного віку визначають разом із батьками. Навчання вдома сприяє тому, що у дитини дошкільного віку залишається більше часу на активність, а також відбувається формування міцних стосунків із сім'єю, розвиваються початкові знання, уміння та навички до самоосвіти та можливість самостійно обирати, як проводити власний час.

Діти дошкільного віку, які обирають альтернативний заклад дошкільної освіти, а саме хоумскулінг не знаходяться у постійному стресовому середовищі та значно краще засвоюють матеріал. За рішенням батьків вони можуть самостійно навчати дитину, відповідно до Базового компонента дошкільної освіти розвивати освітні напрями такі як: «Особистість дитини», «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі», «Дитина в природному довкіллі», «Гра дитини», «Дитина в соціумі та соціально-фінансова грамотність», «Мовлення дитини та іноземна мова», «Дитина у світі мистецтва та хореографія» (Базовий компонент дошкільної освіти в Україні, 2020), що створюють базу для збагачення та поглиблення змісту освіти на наступних рівнях освіти у початковій школі. Отже, батьки можуть самостійно розвивати дитину дошкільного віку або запрошувати компетентних фахівців, які б займалися з дошкільнятами певний проміжок часу.

Зазначимо, що іноді спеціалісти вважають, що хоумскулери мають значні проблеми з соціалізацією, але наразі це рідкісне явище. Домашнє навчання не означає, що існує необхідність постійно навчатися вдома, як і усі діти хоумскулери відвідують гуртки та секції, мають спільноти по інтересам, проводять час з друзями та розвиваються як повноцінні особистості суспільства. Міф про відсутність соціалізації у дітей дошкільного віку, які навчаються та виховуються лише вдома кардинально змінився через те, що хоумскулінг це в першу чергу вибір батьків, які піклуються про всебічно-гармонійний розвиток дошкільнят та готові приділяти багато уваги.

Альтернативні заклади дошкільної освіти працюють по всій Україні та мають певну специфіку, індивідуальні підходи та своє бачення світу.

Зазвичай альтернативні ЗДО створюються батьками для своїх дітей, які спробували варіанти та не знайшли жодного, який би задовольнив їхні потреби навчання та виховання дітей дошкільного віку. Більшість альтернативних закладів дошкільної освіти працюють як садки повного дня, дитина перебуває в них з ранку та до вечора. Даний режим роботи є оптимальним для того, щоб не тільки дитина дошкільного віку отримала елементарні знання, але й знайти час для ігор, занять фізичними вправами, які допомагають всебічно-гармонійно розвивати особистість дошкільника.

Значимо, що альтернативні заклади дошкільної освіти використовують методики, які чітко орієнтовані на дитину дошкільного віку та її індивідуальність. Такі заклади є більш сучаснішими від державних закладів дошкільної освіти, заняття в них будуються з урахуванням природньої цікавості дошкільнят та подача матеріалу відбувається в ігровій формі.

Переваги, які надають альтернативні заклади дошкільної освіти є те, що такі заклади працюють у форматі кожного дня, але відвідувати їх можна за бажанням батьків, в них залишається право вибору: вони можуть приходити кожного дня, або залишитися вдома чи поїхати кудись і для цього не треба нікому нічого пояснювати чи шукати довідки. За контроль відповідають безпосередньо батьки, тому якщо діти кожного дня відвідують альтернативні заклади дошкільної освіти це говорить про їх щире бажання приходити та бажання батьків навчати й виховувати. Ще однією вагомою перевагою є те, що діти дошкільного віку можуть розвиватися не лише в приміщенні альтернативного ЗДО, але й на вулиці, в парку, музеї чи в будь-якому іншому зручному місці там де це може бути корисним.

В альтернативних закладах дошкільної освіти батьки самостійно обирають педагогів для своїх дітей, на відміну від державних закладів дошкільної освіти. В сімейній освіті батьки мають вибір – обрати кращого вихователя для своєї дитини. В групах такого закладу мало дошкільнят, що дозволяє вихователям знаходити індивідуальний підхід до дитини дошкільного віку.

Відповідно до статті Закону України «Про дошкільну освіту» Держава надає всебічну допомогу сім'ї у розвитку, вихованні та навчанні дитини дошкільного віку, забезпечує доступність та безоплатність дошкільної освіти в державних і комунальних закладах дошкільної освіти у межах державних вимог до змісту, рівня й обсягу дошкільної освіти (Базовий компонент дошкільної освіти в Україні, 2020) та обов'язкову

дошкільну освіту дітей старшого дошкільного віку. А статтею 11 Закону України «Про освіту» визначено, що «метою дошкільної освіти є забезпечення цілісного розвитку дитини, її фізичних, інтелектуальних і творчих здібностей шляхом виховання, навчання, соціалізації та формування необхідних життєвих навичок» (Стаття 11 Закону України про освіту. Дошкільна освіта, 2022). Тому заклади дошкільної освіти продовжують здійснювати роботу щодо всебічного розвитку малюків. Що стосується організації дистанційного навчання в закладах дошкільної освіти, у статті У статті 9 Закону України «Про освіту» зазначено, що однією з форм здобуття освіти є дистанційна форма здобуття освіти (Стаття 9 Закону України про освіту. Форми здобуття освіти, 2017). Вона визначається, як «індивідуалізований процес здобуття освіти, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників освітнього процесу у спеціалізованому середовищі, що функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій», але чи є придатною ця форма роботи для дітей дошкільного віку.

У листі МОНУ від 27.07. 2022 № 1/8504-22 «Методичні рекомендації про окремі питання діяльності закладів дошкільної освіти у 2022/2023 навчальному році», щодо реалізації освітнього процесу в ЗДО з використанням дистанційної форми здобуття освіти зазначено, що в умовах сьогодення організація освітнього процесу повинна відбуватися з урахуванням безпекової ситуації за допомогою очної, дистанційної або змішаної форми роботи закладів дошкільної освіти. У процесі організації освітньої діяльності в дистанційному форматі слід звернути особливу увагу на такі аспекти:

- організація навчання педагогічних працівників щодо дистанційної роботи з дітьми та надання їм методичної підтримки;
- забезпечення педагогів необхідним обладнанням та доступом до інтернету;
- організація психолого-педагогічної підтримки та супровід усіх учасників освітнього процесу;
- систематичність організації освітнього процесу з дітьми раннього та дошкільного віку (Про окремі питання діяльності закладів дошкільної освіти у 2022/2023 навчальному році, 2022).

Бажано використовувати синхронне і асинхронне навчання. Синхронне навчання – це процес, коли відбувається онлайн-заняття, натомість асинхронне – коли вихователь записує відео-заняття або записує, наприклад, мотиваційне

відео і передає його батькам для самостійного опрацювання дітьми. Якщо дитина не може самостійно опрацювати наданий матеріал, то батьки опрацюють його разом із дитиною. В умовах запровадження дистанційної форми організації освітнього процесу батьки мають стати партнерами педагогічних працівників. Тобто перша робота має здійснюватися саме з ними, а вже далі з їхніми дітьми. Рекомендуємо здійснити перехід від прямої моделі надання освітніх послуг до тренерської: вихователь переважно консулює батьків дитини щодо того, як її розвивати, як правильно заспокоїти, як впоратися з агресією чи істерикою тощо. Педагог безпосередньо не має контакту з дитиною, але через батьків може продовжити її розвиток та освіти. Рекомендуємо використовувати у роботі матеріали, розміщені на сайті МОН: рубрику «Сучасне дошкілля під крилами захисту»; платформу розвитку дошкільнят «НУМО»; поради з надання першої психологічної допомоги людям, які пережили кризову подію; поради від експертів ЮНІСЕФ «Як підтримати дітей у стресових ситуаціях»; інформаційний комікс для дітей «Поради від захисника України»; хрестоматію для дітей дошкільного віку «Моя країна – Україна» з національно-патріотичного виховання та інші корисні матеріали (Про окремі питання діяльності закладів дошкільної освіти у 2022/2023 навчальному році, 2022).

Зазначимо, що корисними при дистанційному навчанні стануть сайти закладів дошкільної освіти, електронне листування, онлайн спілкування у месенжерах, але педагоги мають змогу не тільки інформувати батьків, а й проводити освітню роботу з дітьми дошкільного віку. Лише необхідно дотримуватись вимог Санітарного регламенту для дошкільних навчальних закладів, затвердженого наказом Міністерства охорони здоров'я України 24.03.2016 № 234 та зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 14 квітня 2016 № 563/28693 з метою запобігання проблемам зору та серцево-судинним захворюванням. У розділі XII «Вимоги до розпорядку дня і навчання, організації життєдіяльності, рухової активності дітей» зазначено, що «перегляд розважальних телепередач, мультфільмів і діафільмів для дітей дошкільного віку допускається не частіше одного разу на день. Тривалість перегляду розважальних телевізійних передач не повинна перевищувати 20 хвилин на день для дітей 3-4 років і 30 хвилин для дітей 5-6 років».

Дистанційне навчання в закладах дошкільної освіти можливо у форматі «педагог – батьки –

дитина», саме таким чином створюючи завдання педагог продумує роботу таким чином, щоб батьків зацікавила можливість виконувати завдання у зручний час, надати можливості дитині поспілкуватися з друзями та підвищити інтерес дошкільника до знань запропонованою цікавою добіркою завдань.

Інструментами при дистанційному навчанні можуть бути: електронна пошта, форуми, чати, відеоконференція, блоги, соціальні мережі Telegram, Viber, Instagram, Facebook та ін., що дозволяють створювати закриті та відкриті канали, групи, чати, обговорення тем, завдань, проблем, інформації, надсилання посилань на сторінки з розвиваючими завданнями, аудіоказками, піснями, поробками, фізичними вправами в мережі інтернет, проведення конкурсів, марафонів, флешмобів, онлайн спілкування з дітьми дошкільного віку, відео-конференції з групою дітей, створення та використання YouTube каналів та ін. Навчально-виховну роботу в умовах дистанційного навчання здійснюють не лише вихователі, а й вчителі-логопеди, інструктори з фізичної культури, музичні керівники, практичні психологи тощо.

Альтернативними закладами дошкільної освіти є центри розвитку дитини, головна мета яких надавати певні заняття та навички, які цікаві дитині дошкільного віку, рівень яких не задовольняє під час традиційного навчання та виховання. Заняття у центрах розвитку проводяться з урахуванням вікових можливостей дітей, спрямовані на розвиток емоційного інтелекту та ранньої соціалізації дошкільнят. Центри розвитку використовують програми для дітей дошкільного віку, які спрямовані на розвиток дрібної моторики, тактильні та сенсорні відчуття, розвиток мови, мислення, пам'яті, логіки, концентрації уваги, обов'язкова рухова активність, вправи для розвитку координації рухів, відчуття рівноваги, різноманітні рухливі ігри, навички взаємодії в команді, також розвиток естетичного та художнього світосприйняття дитини дошкільного віку, створення різноманітних аплікацій, поробок, рукоділля, ліплення, малювання та ін.

Висновки. Отже, освітні можливості, які надаються в Україні насправді дуже широкі, існує безліч варіантів для організації навчально-виховного простору з урахуванням усіх потреб та бажань дитини дошкільного віку, а головне – це бажання дошкільника та батьків у змінах на краще. Альтернативні заклади дошкільної освіти є гарним осередком для навчання, виховання та розвитку дошкільнят.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini>. 2020.
2. Лист МОНУ від 27.07. 2022 № 1/8504-22 «Методичні рекомендації про окремі питання діяльності закладів дошкільної освіти у 2022/2023 навчальному році». URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-okremi-pitannya-diyalnosti-zakladiv-doshkilnoyi-osviti-u-20222023-navchalnomu-roci-2022>
3. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка, 4-те видання перероблене. ВЦ «Академія», 2018. 408 с.
4. Стаття 11 Закону України про освіту. Дошкільна освіта. URL: https://urst.com.ua/pro_osvitu/st-11. 2022.
5. Стаття 9 Закону України про освіту. Форми здобуття освіти. URL: https://kodeksy.com.ua/pro_osvitu/statja-9.htm. 2017.

REFERENCES

1. Bazovyi komponent doshkilnoi osvity v Ukraini [A base component of preschool education is in Ukraine]. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini>. 2020. [in Ukrainian].
2. Lyst MONU vid 27.07. 2022 № 1/8504-22 «Metodychni rekomendatsii pro okremi pytannia diialnosti zakladiv doshkilnoi osvity u 2022/2023 navchalnomu rotsi [Paper MONU from 27.07. 2022 № 1/8504-22 «Methodical recommendations about the separate questions of activity of establishments of preschool education in 2022/2023 school»]. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-okremi-pitannya-diyalnosti-zakladiv-doshkilnoyi-osviti-u-20222023-navchalnomu-roci>. 2022. [in Ukrainian].
3. Ponimanska T. I. Doshkilna pedahohika [Preschool pedagogics], 4-te vydannia pereroblene. VTs «Akademii». 2018. 408 p. [in Ukrainian].
4. Stattia 11 Zakonu Ukrainy pro osvitu. Doshkilna osvita [The article of a 11 Law of Ukraine is about education. Preschool education]. URL: https://urst.com.ua/pro_osvitu/st-11. 2022. [in Ukrainian].
5. Stattia 9 Zakonu Ukrainy pro osvitu. Formy zdobuttia osvity [The article of a 9 Law of Ukraine is about education. Forms of receipt of education.] URL: https://kodeksy.com.ua/pro_osvitu/statja-9.htm. 2017. [in Ukrainian].